

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2016:60

Folkbibliotekens användarundervisning för SFI- elever: Bibliotekariers och användares perspektiv

Sanela Becovic

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Sanela Becovic

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Folkbibliotekens användarundervisning för SFI-elever:
Bibliotekariers och användares perspektiv

Engelsk titel: Public library user education for SFI students: Librarians'
and users' perspectives

Författare: Sanela Becovic

Färdigställt: 2016

Abstract: There are many research studies about integration processes but none about user education for immigrants. The aim of this Bachelor's thesis is to examine how a library in Sweden contributes to the integration of immigrants and how user education for immigrants, organized by the library, is experienced by librarians and students. Diaz theory of five different ways to study integration is applied to the material concerning students' and librarians' experiences of user education. Students want more extensive choice of literature in their native language and even more information about Swedish society. The librarians believe they can help immigrants even more in their integration process, but it is difficult because of the limited resources. The students also request activities that can be useful when seeking employment. From the interviews, we can see that the library is working mostly with the social and subjective integration, while they don't work so much with housing integration.

Nyckelord: bibliotek, integration, användarundervisning, invandrare

Innehåll

1. Inledning.....	2
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställningar	3
2. Begrepp och definitioner	4
2.1 Integration	4
2.2 Invandrare.....	4
2.3 Sfi	4
3. Tidigare forskning	5
3.1 Bibliotekets funktion för integration	5
3.1.1 Bibliotekariernas roll och uppdrag	6
3.1.2 Utveckling av bibliotekets arbete	8
3.2 Användning av bibliotek	10
4. Teori	12
4.1 Arbetsmarknadsintegration.....	13
4.2 Boendeintegration.....	13
4.3 Social integration.....	14
4.4 Medborgerlig integration	15
4.5 Subjektiv integration	15
5. Metod	16
5.1 Intervjustudie	16
5.2 Analys av intervjumaterial.....	17
6. Resultat och analys	18
6.1 Bibliotekariers perspektiv på användarundervisning och integration.....	18
6.2 SFI-elevers perspektiv på användarundervisning och integration	23
7. Slutsatser	26
7.1 Hur lägger bibliotekarierna upp användarundervisningen för SFI- elever?.....	26
7.2 Hur upplever SFI-elever bibliotekets användarundervisning?.....	26
7.3 Hur kan invandrarundervisningen anses främja integration?	27
8. Diskussion	28
8.1 Upplevelser av användarundervisningen för SFI-elever.....	28
8.2 Bibliotekets övriga tjänster	29
8.3 Reflektion och förslag till fortsatt forskning	30
9. Källförteckning.....	31
Bilaga 1: Frågor till bibliotekarierna	33
Bilaga 2: Frågor till SFI-elever.....	34

1. Inledning

Denna studie utgör en kandidatuppsats inom biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås. Redan när jag började utbildningen visste jag att jag ville skriva om bibliotekets roll i invandrarnas integrering i det nya samhället eftersom biblioteket har haft en stor betydelse för min egen integrering. Det var ett tryggt ställe där jag kunde få svar på de flesta frågor och även låna böcker på mitt hemspråk.

Sverige är ett mångkulturellt samhälle med invandrare från hela världen. Olika invandrargrupper, inte minst olika individer har varierande behov av hjälp under integrationsprocessen. Folkbiblioteken kan genomföra integrationsarbete på flera olika sätt och användarundervisningen kan vara ett av dem. Jag tror att det är en stor utmaning att skapa en användarundervisning för människor med många olika bakgrunder, kunskaper och intressen. I den här studien vill jag studera hur bibliotekarier på ett folkbibliotek arbetar med användarundervisningen för SFI-elever (svenska för invandrare). Syftet är att se hur bibliotekarierna lägger upp användarundervisningen samt hur den upplevs av SFI-elever. Enligt Bibliotekslagen ska alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek. Folk- och skolbibliotek skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än det svenska och i former särskilt anpassade till gruppens behov (SFS 2013:801). Grunden i den nya lagen är bibliotekets betydelse för det demokratiska samhällets utveckling.

Tillgång till information underlättar mötet med det nya samhället. En sådan riktad verksamhet kan sägas vara olika integrationsprojekt. Det nya språket är också en viktig faktor som påverkar integrationen. Genom besök på biblioteket kan invandrarna få hjälp med att fördjupa sina kunskaper i det svenska språket, låna medier på sina hemspråk samt skaffa kunskap om det svenska samhället och kulturen. Miklo, ett undersökningsföretag i Sverige, har under 2015 genomfört en studie på uppdrag av Regionbibliotek Stockholm med syftet att identifiera hur biblioteken kan utveckla sin service för asylsökande användare (Rojas 2015). Resultatet visar att ungefär tre fjärdedelar av de intervjuade asylsökande besöker bibliotek regelbundet och besöken har olika syften. Lån av böcker, användning av IT, språkutveckling, möten med personal och andra besökare. Intervjuerna i studien gjordes med personal från fyra biblioteksområden i Stockholm som jobbade med målgruppen på olika sätt. Alla upplever att de inte har tillräckligt med kompetens i verksamheten. Asylsökande upplever att biblioteken erbjuder stor hjälp men att verksamheten kan utvecklas på olika sätt (Rojas 2015).

De önskemål som fokusgruppsdeltagarna uttrycker liknar bibliotekspersonalens egna önskemål om vad som behöver utvecklas. Alla vill ha mer och ”rätt” litteratur att tillgå, mer språkstöd och språkutveckling samt tydligare information om biblioteket och samhället på fler språk. Personalen uttrycker även behovet av standardiseringar av översättningar av utlåningsregler, lånekortsblanketter och information om biblioteken. De vill även ha tydliga riktlinjer för hur personer utan personnummer ska

hanteras och föras in i lånesystemet. Flera vill ha mer kontakt med asylboende, men det är svårt på grund av begränsade resurser (Rojas 2015).

För mig handlar integration om att invandrare ska känna sig hemma i Sverige men även att svenskarna ska acceptera invandrare som en del av det svenska samhället. Biblioteket ser jag som en öppen samhällsinstitution där alla kan komma för att få professionell hjälp med olika frågor.

1.1 Problemformulering

Det har i tidigare forskning, som jag nämner längre fram i uppsatsen, framkommit att biblioteket spelar en viktig roll i integrationsprocessen. På biblioteket finns information om det nya samhället, både via tidskrifter, men även genom de fysiska mötena. Invandrare har tillgång till informationen även via olika användarundervisningar som hålls speciellt för SFI-elever på vissa bibliotek. Tidigare forskning har visat betydelsen av invandrarernas integrering i det svenska samhället, både för deras egen utveckling, men även för att samhället ska fungera på ett bra sätt.

Det finns en del forskning om bibliotekets stöd i integrationsprocessen, men inte något om hur användarundervisning för SFI-elever på biblioteken fungerar och upplevs utifrån två perspektiv. Jag studerar hur bibliotekarier lägger upp användarundervisningen och hur invandrare (användare) säger att de i sin tur upplever den. Det kostar tid och pengar att erbjuda användarundervisningar och det är viktigt att titta närmare på om de kan utvecklas och ge ännu bättre resultat. SFI-elever har olika bakgrunder och det är en stor utmaning att anpassa användarundervisningen till alla individer. Vissa elever är analfabeter medan andra kan ha högre utbildning. Är det möjligt att använda samma användarundervisning för alla SFI-elever och framför allt upplever bibliotekarier och SFI-elever att användarundervisningen gör nytta i invandrarernas integrationsprocess? Jag vill genom mina intervjuer visa hur bibliotekarier/elever upplever användarundervisningen på biblioteket som jag studerar.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studien ska ge en inblick i hur användarundervisningen för SFI-elever upplevs som hjälp i integrationsprocessen av både bibliotekarier och elever som jag har intervjuat. Frågeställningarna som jag ska besvara är:

Hur lägger bibliotekarierna upp användarundervisningen för SFI-elever?

Hur upplever SFI-elever bibliotekets användarundervisning?

Hur kan invandrarundervisningen anses främja integration?

2. Begrepp och definitioner

I uppsatsen förekommer begrepp som kan ha mångtydiga betydelser och här kommer en förklaring på vad jag menar med dessa begrepp.

2.1 Integration

Jag har valt att använda José Albertos Diazs definition av vad integration är eftersom den väl beskriver vad jag menar med begreppet i uppsatsen. Diaz ser begreppet som rätt svårt att reda ut eftersom det kan betyda flera olika saker, beroende på vilka faktorer man tar med i begreppet. Han ser integration som en process genom vilken invandrare uppnår en stegvis jämlikhet med infödda individer. Detta sker genom invandrarnas deltagande i olika typer av sociala relationer som arbetsliv, boendeförhållanden, politiskt deltagande och tillgång till sociala nätverk. Integration är en samhällsprocess, samtidigt som det är en process på grupp och individnivå (Diaz 2004).

Inspiration till min definition kommer från Diaz som menar att begreppet innebär en ömsesidig process och anpassning mellan de olika grupperna. Min tolkning är att invandrare ska anpassa sig till det nya landet genom att vilja lära sig nya saker och bli delaktiga i olika sammanhang. Samhället i sin tur ska erbjuda hjälp för att de lättare ska komma in i samhället. Jag tror att biblioteket kan spela en stor roll då de kan erbjuda information om det nya samhället, men även stödja invandrarnas kulturella identitet t.ex. genom att se till att de får tillgång till litteratur på sitt hemspråk.

2.2 Invandrare

Detta begrepp kan vara svårt att reda ut då det kan beskrivas olika i olika sammanhang. Det finns många olika orsaker till varför människor väljer att resa till andra länder. Vissa väljer att flytta på grund av studier, arbete eller för att bo nära släkt och vänner. Dessa människor kallas för invandrare. Enligt SCB (Statistiska centralbyrån, 2014) är invandrare en person som planerar att stanna i Sverige i minst tolv månader, har uppehållstillstånd/uppehållsrätt och folkbokförs sig i landet. De som har tvingats fly från sitt land på grund av olika händelser kallas för flyktingar. I min uppsats skriver jag om invandrare men i begreppet ingår både invandrare och flyktingar, alltså både de som har valt att komma till Sverige och de som har tvingats lämna sitt land (Migrationsverket 2016).

2.3 Sfi

Personer som är bosatta i Sverige, är 16 år och saknar grundläggande kunskaper i svenska språket har rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare (SFI) (Skolverket 2015).

3. Tidigare forskning

Här skriver jag om vad tidigare forskning har kommit fram till gällande ämnet integration.

3.1 Bibliotekets funktion för integration

Svensk biblioteksförnings rapport Framgångsrikt men förbisett visar tar upp resultat från olika svenska studier som handlar om bibliotekets arbete med integration. Översikten visar att biblioteken lyckas bra med att nå personer med utländsk bakgrund och att biblioteken spelar en viktig roll i integrationsprocessen. Biblioteken fungerar som centrum för både kultur, kunskap, information och sociala relationer. I samma rapport står det att biblioteken har större potential att hjälpa till med integrationsprocessen än vad som nyttjas i dag. Det är viktigt att anpassa utbudet mer efter de skiftande behoven som finns i integrationsprocessens olika delar. Ofta är utbudet mer tillgängligt för dem som har varit i Sverige en längre tid. En annan viktig sak som tas upp i rapporten är nedläggningar av filialer och stadsdelsbibliotek som drabbar särskilt utländska besökare. Bibliotekarierna spelar en avgörande roll för dessa besökare eftersom bibliotekarierna ibland är de första svenskarna som invandraren möter. Därför är det viktigt för integrationen att bibliotekarierna får rätt utbildning för att kunna bemöta, informera och introducera dessa människor på rätt sätt. Vidare kan man låta de användare som har ett annat modersmål än svenska uttrycka sina tankar och funderingar kring integrationsarbete på bibliotek och utgå ifrån vad de tycker är viktigt (Svensk Biblioteksförning 2008). En av frågorna som jag ställer i uppsatsen är hur användarundervisningen kan anses främja integrationen. Resultaten som nämns ovan är intressanta att studera, då de visar vilken stor roll biblioteket spelar i integrationsprocessen. Jag skriver även om hur bibliotekarierna lägger upp användarundervisningen för SFI-elever och i rapporten kan vi läsa om hur viktigt det är att informera och bemöta dessa besökare på rätt sätt.

Idé- och metodboken *Biblioteket mitt i världen* utgavs 1998 av Sveriges Allmänna Biblioteksförnings (SAB:s) kommitté för mångkulturell biblioteksverksamhet. Resultatet i studien fokuserar på betydelsen att ge barnet möjlighet att kunna kommunicera, både på svenska och på sitt modersmål. Det är viktigt att barnen får utveckla sitt modersmål för att i framtiden kunna prata med sina föräldrar och resten av familjen, som kanske inte har hunnit lära sig lika mycket svenska. Det är också viktigt för deras identitet att ha kontakt med släkt som inte bor i Sverige. Det krävs stort engagemang och hjälp från samhället för att minoritetsgrupper ska behålla och föra vidare sitt språk. Biblioteket har här en viktig roll då de har möjlighet att beställa litteratur på andra språk och på det viset kan stödja inläringen av modersmålet (Airola 1998).

Syftet med rapporten *Frirum till integration* är också att visa bibliotekets roll i integrationsprocessen när det gäller att möjliggöra kontakt med det gamla. Biblioteket har väldigt stor betydelse för de äldre eftersom de kan läsa tidningar på sitt språk och träffa olika människor. Studien visar att invandrabarnen ofta

besöker biblioteket och det ger biblioteket en roll som kulturförmedlare. Barnens föräldrar vill gärna att biblioteket ska hjälpa barnen i deras sökande efter sin kultur (Berger 2008). Den här och Airolas (1998) studie handlar om min fråga om hur bibliotekarierna lägger upp användarundervisningen. Här kan vi se att de kanske även behöver tänka på andra saker. Användarundervisning behöver kanske innehålla en del information på modersmålet.

Claus Karlsson skriver i sin magisteruppsats *Folkbibliotek och invandrares första tid i Sverige* att mycket av den service som idag finns på folkbiblioteken är kopplad till invandrares behov av att hålla kontakt med sitt hemland, sin ursprungskultur och sitt modersmål. Enligt Karlsson är bibliotekets roll som informationscentrum ändå det viktigaste. Biblioteket ska sprida information om hur det svenska samhället och den svenska demokratin fungerar. Det ska vara ett komplement till andra samhällsinstitutioner, till exempel arbetsförmedlingen, genom utbildningar hur man söker information. När det gäller biblioteket som socialt centrum uppfattar både bibliotekarierna och invandrare i studien biblioteket som en bra mötesplats (Karlsson 2006). Karlssons resultat visar bibliotekets viktiga roll i integrationsprocessen och visar att mina frågor är viktiga att diskutera.

3.1.1 Bibliotekariernas roll och uppdrag

Enligt EU:s definition av utanförskap handlar begreppet inte bara om jobb och ekonomi utan även om deltagandet i det ekonomiska, sociala och medborgerliga livet. Många av de människorna som kan känna sig utanför samhället, som hemlösa och barn med svårigheter i skolan söker sig till biblioteket. Här är det viktigt att påpeka att kunskap och den nya tekniken inte direkt ger automatiskt innanförskap. Avsaknaden av språket gör att man känner sig utanför, men bara i situationer där språket används. En av intervjupersonerna säger att brister på kunskap i språket är den största barriären mot integreringen då man inte kan kämpa och vara delaktig i samhället på samma sätt. Utanförskap innebär att man saknar något, till exempel bostad eller kunskaper som behövs för ett bättre liv (Stigendal 2008).

I boken *Biblioteket i samhället* kan vi läsa att flera saker är viktiga i möten mellan samhällets innanförskap och utanförskap. När det gäller bibliotek är en viktig förutsättning att lån är gratis. Fokus i studien är att visa betydelsen som kontakten mellan anställda och besökare har, för att invandrare ska bli delaktiga i biblioteket och samhället. Relationen mellan de anställda och besökare kan se olika ut beroende på vilket behov besökare har. Det kan handla om allt från att leta upp ett telefonnummer till att handla olika grupper. Bibliotekspersonalen står även för den mjuka sidan av samhällets innanförskap som handlar om känslor. Det är viktigt att de visar förståelse för besökarnas erfarenheter och frågor (Stigendal 2008). Resultatet i Stigendals studie visar bibliotekariernas många roller och är viktig för min uppsats då min sista fråga handlar om hur biblioteket kan anses främja integrationen.

I boken *Trust and the role of the public library in the integration of refugees* kan vi läsa om hur folkbiblioteken i Norge bidrar till utvecklingen av socialt kapital. Två bibliotekarier och åtta elever intervjuas och eleverna är både tidigare och nuvarande studenter i programmet. De flesta är flyktingar. Resultatet visar att dessa studenter

upplever att mötet med biblioteket ökar deras förtroende för biblioteket och andra besökare. Vårheim skriver vidare att en framgångsrik integration av invandrare är viktig för fortsatt välbefinnande och demokratiskt samhälle. Enligt Vårheim spelar folkbiblioteken stor roll för invandrare då den kan underlätta integrationen genom att skapa kontakt mellan grupper och genom att tillgodose de grundläggande informationsbehoven för nykomlingar (Vårheim 2014). Vårheims resultat visar att de frågorna som min uppsats behandlar är viktiga att studera för hela samhället. Den svenska och det norska samhället är nog inte alltför olika så jag anser att Vårheims studieresultat kan vara relevant för liknande studier i Sverige.

Uppsatsen *Porten till förståelse* visar att personalen spelar en kritisk roll för upplevelsen av biblioteket. Bibliotekarien kan vara det första mötet med en svensk och därför är det viktigt med engagerad och kunnig personal för att kunna skapa långvariga kontakter med invandrare. Samtidigt understryks hur viktigt det är att personalen diskuterar med varandra vad man menar med integration och vilken roll biblioteket har. Personalen och användare uppfattar dock inte alltid dessa mål lika (Jönsson-Lanevksas, 2004). Jönsson-Lanevksas studerar också bibliotekariernas roll i integrationsprocessen och ger tips på vad de kan tänka på för att göra ett ännu bättre jobb. Det är intressant att jämföra med min studie, och se hur bibliotekarier jag intervjuade arbetar med de frågorna.

I sin studie *Det lokala bibliotek: afvikling eller udvikling* använder sig Andersson och Skot-Hansen av en teoretisk modell för att visa biblioteks roller inom fyra områden; kulturcentrum, utbildningscentrum, informationscentrum och social mötesplats. Andersson och Skot-Hansen menar att biblioteket måste samarbeta med andra kommunala institutioner. Författarnas studie av tre danska folkbibliotek visar att det är bibliotekets roll som mötesplats som är bibliotekets minst framträdande profil. Mötesrummet i biblioteket syftar till att erbjuda ett öppet offentligt rum där medborgarna ges möjlighet att möta andra människor för att diskutera både politik men även andra teman. Dessa platser kan vara mer eller mindre organiserade och exemplifieras med allt från café till mer organiserade nätverk där även internet är en typ av mötesrum. Biblioteket blir därmed en plats mellan arbete och hem där olika föreningar, grupper och människor kan mötas (Andersson & Skot-Hansen, 1994).

Biblioteket som kulturcentrum

Folkbiblioteket ses som en plats för kulturella och konstnärliga uttryck och upplevelser. I samarbete med olika föreningar finns det möjligheter att ordna olika utställningar och arrangemang. Biblioteket kan till exempel bistå med lokaler för olika ändamål. Det finns olika arrangemang för barn och några exempel på detta är: teater, filmvisningar eller högläsning i form av sagostunder. Vanliga arrangemang för vuxna är ofta författarkvällar och föredrag. Folkbibliotekets uppgift är att värna om och tillgängliggöra det lokala kulturarvet till den lokala befolkningen (Andersson & Skot-Hansen 1994).

Biblioteket som utbildningscentrum

Folkbibliotekets roll i utbildningssamhället kan sägas vara en bro mellan den formella utbildningen och det självvalda lärandet. Biblioteket är en plats dit alla är välkomna, oavsett vilken kunskap som efterfrågas. Folkbiblioteket ses som ett rum

för utbildning och upplysning och kan bidra med en hel del studiehjälpmedel. Exempel på detta är Internet som erbjuder många sökmotorer och databaser eller bibliotekets olika former av lexikon och uppslagsverk (Andersson & Skot-Hansen, 1994).

Biblioteket som informationscentrum

Som informationscentrum så är biblioteket en plats där alla, oavsett bakgrund och mål kan söka information. Biblioteket erbjuder referensinformation, turistinformation, samhällsinformation och företagservice. Genom bibliotekets olika tjänster kan informationsökandet underlättas mycket. Exempel på dessa tjänster är tillgång till, bland annat datorer, skanner, skrivare och kopieringsapparater samt tillgång till databaser och referensservice (Andersson & Skot-Hansen 1994).

Biblioteket som social mötesplats

Biblioteket fungerar som en mötesplats för alla i det vardagliga sociala livet. Här finns bland annat olika former av rådgivning, samt information och hjälpmedel till utsatta och handikappade grupper (Andersson & Skot-Hansen, 1994).

Bibliotekets uppdrag som ett socialt centrum uttrycks genom att biblioteket är ett offentligt vardagsrum. Det innebär att biblioteket blir en fristad, och för många ett sätt att komma ifrån en stressig vardag. Biblioteket ska:

- Vara mötesplats för människor
- Rådgiva och tillhandahålla konsumentupplysning
- Tillgängliggöra medier på alla språk deras användarkrets behöver
- Tillhandahålla uppsökande verksamhet för de som inte själva kan ta sig till biblioteket
- Tillhandahålla specialanpassade medier för funktionshindrade människor (Andersson & Skot-Hansen, 1994).

Resultat i Andersson & Skot-Hansens studie visar bibliotekets olika roller. Biblioteket jobbar på fyra olika områden och det är intressant för mig att se hur mycket biblioteket jag studerar jobbar med de olika delarna.

3.1.2 Utveckling av bibliotekets arbete

I *Mer nytta än nöje* skriver Brunnström att folkbiblioteken i Göteborg har bristfällig kunskap om invandrarnas behov, trots det höga antalet besök de har. Studiens mål är att avhjälpa den bristen genom att försöka hitta mönster av invandrares användning av folkbiblioteken. Med hjälp av fokusgrupper har åsikter om biblioteksverksamheten från biblioteksanvändare som inte har svenska som modersmål fångats upp (Brunnström 2006).

Eleverna i studien som har utländsk bakgrund, säger att tillgång till någon som pratar deras språk är av stor betydelse. Det är delvis på grund av språket, men även för att det känns bra att se, att även den som inte är född i Sverige, kan få ett yrke som kräver högre utbildning. Eleverna känner sig också tryggare tillsammans med

människor som har en liknande bakgrund. De flesta bibliotek i undersökningen har anställda med olika språkliga bakgrund (Brunnström 2006).

På Malmös stadsbibliotek försöker man knyta personal med speciell språkkompetens till biblioteket, till exempel genom projektanställningar. Dessa människor har oftast inte utbildning som övrig personal. Detta kan leda till att servicen inte blir densamma som för majoriteten, som får hjälp av utbildade bibliotekarier. Biblioteket på Lunds universitet tar hjälp av lärare och forskare i dem aktuella språken vid urval och bearbetning av material på främmande språk. Biblioteket i Malmö har inte samma möjlighet så de använder sig av andra metoder till exempel samarbete med internationella bokagenter som Aagot som specialiserat sig på utländsk litteratur, samt utnyttjar informella kontakter som nämndes innan (Brunnström 2006).

Bibliotekarierna i uppsatsen *Folkbibliotek och invandrares första tid i Sverige* önskar att det fanns en heltidstjänst för arbetet med invandrarverksamheten. De menar att de då skulle kunna förbereda användarundervisningen bättre och ha bättre samarbete med olika invandrarföreningar och modersmålslärare. De skulle även kunna bygga upp ett bättre bestånd av litteratur på andra språk. Biblioteket kan, genom att stötta språkinläringen, bidra till att höja invandrarnas kompetens (Karlsson 2006).

I sin uppsats *Biblioteken som stöd för invandrare under integrationsprocessen* skriver Lovdal om Malmö biblioteks arbete med besökare som har invandrarbakgrund. Personalen får hjälp med att översätta material och skyltar till olika språk så att invandrare som inte har hunnit lära sig svenska också ska kunna ta del av det som biblioteket erbjuder. Bibliotekarierna träffas på olika möten där de kan utbyta idéer med varandra. I samarbetet med Röda Korset har Malmös bibliotek påbörjat ett projekt som heter IDA (Information, Delaktighet och Arbete). Projektets syfte är att hjälpa invandrare att lära sig mer om den svenska kulturen och samhället, samt att förbättra kunskapen i det svenska språket. I ett speciellt rum finns datorer och program som används, för att bland annat låna kurslitteratur och lättläst litteratur på svenska. Bibliotekarierna som arbetar med projektet har även visningar av biblioteket för nya besökare/användare. De läser olika tidningar med eleverna, som de sedan diskuterar ihop. Målet är att utveckla projektet ytterligare genom att starta språkcafé som ska hjälpa invandrare att träna svenska inom olika ämnen (Lovdal 2008).

Brunnströms, Karlssons och Lovdals studier visar hur vissa bibliotek jobbar med integrationen. Det är intressant att jämföra med min studie och även använda tips på hur biblioteket kan utveckla sitt arbete med integrationen. De här resultaten är intressanta för alla mina tre frågor då de handlar om både bibliotekets arbete med integration och om användarnas upplevelse av arbetet.

I boken *Att bryta upp och byta land* kan vi läsa om känslor och reaktioner som ofta uppstår när människor flyttar till ett nytt land. Att förstå och kunna uttrycka sig på det nya språket är första steget mot att komma in i det nya samhället och hur snabbt språkinläringen går beror på en del faktorer. Förutom motivationen att lära sig språket har även det språkliga och kulturella avståndet betydelse när ett språk ska

studeras. När vi förstår hur saker hänger ihop är det lättare att hjälpa till i integrationsprocessen (Franzén 2001).

Enligt bibliotekarierna i min studie så har deras besökare många olika bakgrunder och mål med sina besök. Franzéns studie visar att vi genom att känna till personens bakgrund och mål lättare kan hjälpa dem komma in i det nya samhället.

I boken *Ett förlorat år* kan vi läsa om integrationspolitiska mål som går ut på att möjliggöra en snabb etablering för de vuxna invandrarna och en snabb integration för deras barn och ungdomar. Möjligheten till integration stämmer inte helt överens med de integrationspolitiska målen. Det första året innebar för de flesta en mycket lång väntan. Ungefär hälften av de vuxna som har varit med i kommunens introduktion får inte arbetsmarknadskontakt under sitt första år i Sverige. Våldigt få barn och ungdomar får undervisning på modersmålet trots att behovet är stort. Författarna menar att många hinder som en invandrare möter i det nya samhället kan undvikas om de får en introduktion redan vid ankomsten och att den ska fortsätta tills de är nöjda med informationen de har fått. De betonar betydelsen av att ta reda på invandrarnas bakgrund och informationsbehov för att kunna erbjuda en introduktion anpassad efter deras behov (Integrationsverket 2007).

För att kunna ge individuell hjälp är det viktigt att känna till individens bakgrund. Det är också viktigt att hela samhället samarbetar för att nyanlända invandrare ska kunna integreras så fort som möjligt och att alla har samma möjligheter till utveckling. Bibliotekarier kan lättare planera användarundervisningen om de känner till invandrarnas situation samt integrationspolitiska mål (Integrationsverket 2007). Jag skriver om hur bibliotekarier lägger upp användarundervisning och resultatet av den här studien visar att det inte är en enkel uppgift. Det tar olika lång tid för invandrare/flyktingar att komma till skolan och få introduktion. Detta gör det svårare att planera en användarundervisning, då det finns så många olika individer, med så många olika förutsättningar.

Kommunen ansvarar för att insatserna ska genomföras och att varje nyanländ ska etableras i samhället och på arbetsmarknaden. Samverkan av olika insatser mellan olika parter är det som har störst betydelse för en lyckad introduktion. De som har deltagit i introduktionen ska ha kunskap om det svenska samhället och fått möjlighet att delta i arbets- och föreningslivet i Sverige. Introduktionens längd varierar beroende på individens behov och förutsättningar. Enligt integrationsverket är samarbetet mellan olika samhällsorganisationer viktigt för en lyckad integrering (Integrationsverket 2007).

3.2 Användning av bibliotek

Svensk biblioteksförenings rapport *Framgångsrikt men förbisett* visar att personer som intervjuades, läser mycket av olika anledningar. Vissa behöver det för sina studier, andra för att lära sig bättre svenska eller för att bevara sitt modersmål. Intervjudeltagarna upplever biblioteket som en institution där man även kan få moraliskt stöd. Bibliotekarierna på Hässlehus bibliotek, där studien gjordes är

medvetna om tvåspråkighetens stora betydelse och arbetar aktivt för det (Svensk Biblioteksforening, 2008).

Stigendal skriver att en individ kan vara integrerad på två olika sätt, och kallar det för hård och mjuk integration. Deltagandet i något innebär hård integration och känslan av att vara delaktig i något är mjuk integration. Enligt en person i studien är innanförskap inte alltid något vi ska sträva efter i alla sammanhang. Att ha fasta regler på hur ens liv ska vara leder till mycket press. En annan person menar att det är omöjligt att stå utanför alla fasta ramar. Som exempel tar hon invandrarkvinnor som kan vara utanför det svenska samhället men innanför ett annat samhälle (Stigendal 2008). Stigendals studie visar att människor kan integreras olika mycket. Det visar att det är viktigt att bibliotekarier kan anpassa undervisningen till olika individer.

I rapporten *Frirum till integration* studeras antal lån bland invandrargrupperna och resultatet visar att dessa grupper hade ungefär lika många lån som övriga befolkningen. De vuxna använder Internet för kommunikation, till exempel e-post medan ungdomar inte låter sig begränsas och använder Internet för e-post, chat, informationssökning och underhållning. Utifrån utlåningsprofilen och samtalen i fokusgrupperna, drar rapporten slutsatsen, att skälet till att man bosatt sig i Sverige liksom hur lång tid man har bott här har betydelse för hur man använder biblioteket. Var man befinner sig i integrationsprocessen styr alltså användningen av biblioteket. Människor som nyligen kommit till Sverige och inte hunnit etablera sig i det nya samhället och inte lärt sig svenska, besöker främst biblioteket i nyttoändamål. Material som hjälper dem att lära sig det nya språket och handböcker om vardagslivet är dem mest intressanta för dem. Det finns dock inte så mycket litteratur som kan användas som hjälp i etablering i det nya samhället. Litteraturen som ska underlätta språkinläringen är otillräcklig och studielitteratur på modersmålet saknas nästan helt (Berger 2008).

I undersökningen *Mer nytta än nöje* försöker Brunnström fånga upp åsikter om bibliotek bland användare av olika bakgrund och vistelsetid i Sverige. Resultaten visar på två olika grupper. De grupper där de flesta användare har en fastare förankring i Sverige, till exempel på grund av att de bott här länge, använder biblioteket som en kulturinstitution. De använder sig av olika tjänster i biblioteket för att hålla koll på vad som händer i hemlandet och även för att låna böcker på sitt hemspråk. Eftersom de känner sig trygga i Sverige får de ökat intresse av att använda biblioteket för sina personliga önskemål. Den andra gruppen består av besökare som nyligen kommit till Sverige och inte riktigt har någon fast förankring. De ser biblioteket i första hand som en resurs när de ska etablera sig, bli självförsörjande, skaffa bostad och utbilda sig (Brunnström 2006).

Bergers och Brunnströms studie visar resultatet av användarnas olika biblioteksvanor. Det är intressant att jämföra med min studie för att se om det finns likheter/skillnader med hur SFI-elever använder bibliotekets tjänster på biblioteket jag studerar. Resultatet i dessa studier är speciellt användbart när jag studerar min första fråga, nämligen hur bibliotekarier lägger upp användarundervisningen. Tänker de på att det finns stora skillnader varför SFI-elever besöker biblioteket?

4. Teori

José Alberto Diaz har arbetat som forskningsledare på Integrationsverket och har bland annat skrivit rapporten *Integration och indikatorer*. För Diaz skriver att integration är ”Partiell eller fullständig jämlikhet med infödda individer i termer av deltagande i olika typer av sociala relationer”. Diaz ser integration som en process, där en person blir delaktig i det sociala livet genom delaktighet i olika samhälleliga sfärer. När den processen studeras måste det göras med utgångspunkt i flera dimensioner. Diaz skriver om fem olika dimensioner i integrationsprocessen. (Diaz 2004).

Arbetsmarknadsintegration – deltagandet i arbetslivet.

Boendeintegration – bostadsområdets etniska sammansättning, men också sociala nätverk inom bostadsområdet, till exempel föreningsliv.

Social integration – tillgång till sociala nätverk genom relationer till inhemsk befolkning i olika miljöer, men även sociala resurser i form av vänner och familj.

Medborgerlig integration – politiska rättigheter, utnyttjandet av dem och representationen inom olika politiska institutioner.

Subjektiv integration – hur tillfreds individen är med sitt liv i det nya landet, den subjektiva upplevelsen och den personliga erfarenheten (Diaz 2004).

Diaz skiljer mellan integration och assimilation och anser att en individ kan vara helt integrerad i det nya landet och samtidigt bevara sin kulturella tillhörighet.

Arbetsmarknadsintegration innebär att personen ingår i arbetsmarknaden. För individen innebär det att skaffa inkomster och socioekonomiska positioner via egen försörjning. Social integration, innebär att individen har ett svenskt socialt nätverk i olika miljöer. Medborgerlig integration, handlar om politisk och medborgerlig delaktighet. Boendeintegration går ut på att bostadsområden där individen bor är etniskt blandade sociala nätverk. Subjektiv integration är individuella upplevelser av ens egen integrering i samhället (Diaz 2004).

En indikator är en metodologisk konstruktion som grundas på vissa teoretiska antaganden och gör empiriska underlag i statistiken. Jag använder Diaz fem integrationsdimensioner som teoretiskt verktyg vid analys av mina intervjuer. Han menar att integration kan undersökas genom att studera invandrarnas förhållning till de olika dimensionerna. Diaz skriver också att det finns olika faktorer som påverkar hur individen integreras i det nya samhället. Integrationen ses här inte som en företeelse som karakteriseras av endast en typ av sociala förhållanden och relationer mellan människor. Han föreslår en modell av integration som går ut på att de olika dimensionerna skiljer sig från varandra och personen kan vara integrerad på ett visst område utan att vara det i sin helhet. Enligt Diaz är integrationen en ömsesidig process där både individen och samhället måste ta sitt ansvar. Diaz skriver om regeringens proposition som går ut på att individen sätter upp sina mål för sig själv, men staten ska sätta upp mål för vad som ska uppnås inom olika samhällsområden. För att integrationen ska fungera måste individen och staten samarbeta (Diaz 2004).

Diaz modell är inte avsedd speciellt för biblioteket, men jag tycker de olika dimensionerna kan användas för att se hur biblioteket arbetar med integration och även med användarundervisning. Integration är en mångsidig process som inte är lätt

att mäta kvantitativt och rapportens syfte är att ge oss en bättre beskrivning av processen och möjligheten att lättare följa upp den. Genom att studera utvecklingen av olika samhälleliga företeelser kan vi se hur integrationsprocessen utformas. Jag använder mig av Diaz integrationsdimensioner när jag studerar bibliotekens arbete med integration av invandrare.

4.1 Arbetsmarknadsintegration

Detta begrepp handlar om inkomst, sysselsättning och socioekonomisk status. Det går ut på att invandrarna förutom självförsörjning även får sociala kontakter som ska underlätta för dem att få arbete i framtiden. Arbete och bättre ekonomi ger möjligheter att lättare kunna flytta från de segregerade områden där invandrare ofta bor. Diaz skriver också att invandrare genom utbildning och yrkesliv kommer in och högre upp i samhället. Han skriver dock också att tidigare forskning visar på att invandrare med hög utbildning ibland tvingas ta mindre kvalificerade jobb (Diaz 2004).

Enligt Diaz är deltagande på arbetsmarknaden viktigt för integrationen då det ger individen möjligheter till självförverkligande i och med den egna inkomsten. Det blir också en bidragande faktor till minskningen av de socioekonomiska skillnaderna i samhället. Delaktighet i arbetsmarknaden leder även till ett ökat socialt kontaktnät för olika grupper (Diaz 2004).

Förslag till indikator för arbetsmarknadsintegration enligt Diaz som kan vara intressant för mig att studera är sysselsättningsgraden. Andel utrikes födda personer sysselsatta någon gång under mätperioden på den öppna arbetsmarknaden, studeras i förhållande till andel sysselsatta infödda svenskar. Sysselsättningsgraden ger en viktig information om invandrades ställning på arbetsmarknaden. Det som är viktigt att ha i åtanke är hur länge invandrare vistats i landet. Sen kan det också vara intressant att se på sysselsättning inom kvalificerade yrkesområden. Ett sätt är att studera om invandrades arbete motsvarar hans/hennes kompetenser och kvalifikationer. Diaz menar att arbetslöshet kan tydligt visa hur det fungerar med arbetsmarknadsintegrationen. Diaz argument är att: ”Arbetslöshet är ett uttryck för bristande integration på arbetsmarknaden” (Diaz 2004).

4.2 Boendeintegration

I sin rapport väljer Diaz att använda termen boendeintegration i relation till utvecklingen av etniskt blandade sociala nätverk och sociala relationer i bostadsområden, samt möjligheten att välja boendeform efter egna prioriteringar och förutsättningar. Här är två aspekter relevanta att studera. Det ena är förhållanden som rör bostadsområdets etniska sammansättning som ger möjligheter för etniskt blandade sociala relationer. Den andra aspekten är möjligheten att välja boendeform efter egna prioriteringar och resurser. Denna valmöjlighet gäller dock bara på villkor som gäller alla på bostadsmarknaden (Diaz 2004).

Det är viktigt att individen har möjlighet att kunna välja att bo i områden med etnisk blandning. Diaz skriver också att bostadsbrist och stor efterfrågan på bostadsmarknaden försvårar för invandrare att skaffa sig bostad på egna villkor. Förekomsten av etnisk diskriminering på bostadsmarknaden är också ett hinder för deras mål. Det ger i sin tur större möjligheter till ett bredare socialt kontaktnät med det nya samhället. Enligt Diaz visar tidigare forskning ett samband mellan bostad och sysselsättning. Invandrare som lever i områden med många invandrargrupper har svårare att hitta arbete (Diaz 2004).

4.3 Social integration

”Social integration innefattar etablerandet av sociala kontakter av primärgruppskaraktär mellan infödda personer och invandrare. Social integration gestaltas i nätverkskontakter inom ramen för grannskap, arbetsplatser, vänkrets och inom familjesfären” (Diaz 2004). Diaz skriver: ”Etniskt blandade familjerelationer är ett utslag av integrations relationer mellan majoritet och minoritet och kan karakteriseras som en aspekt av social integration”. Enligt honom har invandrare med etniskt blandade familjerelationer större tillgång till sociala nätverk av primärgruppskaraktär. Detta innebär i sin tur att de troligen också har ökad tillgång till andra integrationsfrämjande resurser (Diaz 2004). När vi studerar den sociala integrationen tittar vi på invandrarnas tillgång till svenskt socialt nätverk där de kan utveckla kontakter med svenskar på olika platser. Den sociala kontakten som invandrare skapar med befolkning födda och uppväxta i den svenska kulturen kan se olika ut. Detta kan vara allt från att ta kontakt med grannar till att man skaffar svenska vänner eller inleder ett förhållande med en svensk. Med ett stort socialt nätverk har invandraren bättre förutsättningar att integreras lättare i det nya samhället. Diaz teori lyfter fram integration som ett socialt fenomen, som både formas av samhällets insatser samt av individens motivation till att integreras. Enligt Diaz är integration det tillstånd där invandraren uppnått jämställdhet med den inhemska populationen. Jämlikheten rör deltagande i olika sociala relationer såsom arbetsliv, boende och politik (Diaz 2004).

Det finns olika indikatorer som kan studeras för den här integrationen. Det jag väljer att titta på i min uppsats är om invandrare umgås regelbundet privat med personer utanför sin egen invandrargrupp. Enligt Diaz är grader av de invandrades umgänge inom ett socialt nätverk utanför minoritetsgrupperna viktigt för att bedöma kvalitet på denna typ av sociala kontakter. Intensiteten i mellanetniskt umgänge, t.ex. att man umgås ett antal gånger per vecka, är viktigt för att bedöma utvecklingen av social integration. Det kan även vara intressant att undersöka hur stort socialt nätverk invandrare har inom den egna invandrargruppen. Diaz tycker att detta är viktigt och skriver: ”Tillgång till etniskt nätverk kan ge trygghet i tillvaron i det nya samhället, särskilt när det saknas andra kontakter. Det ger också möjlighet att utbyta erfarenheter med andra och få hjälp och stöd i olika frågor” (Diaz 2004).

4.4 Medborgerlig integration

Medborgerlig integration handlar om invandrarnas delaktighet i det nya samhället. Diaz studerar vilken roll och vilket inflytande invandrare har i det politiska livet. Under detta begrepp ingår makt och inflytande, med andra ord invandrarnas deltagande i de nya institutionerna i samhället. Diaz skriver att vi här kan studera om individen har skaffat sig ett nytt medborgarskap och om den deltar i de olika valen. Det är också intressant att undersöka om individen deltar i olika organisationer och föreningar, samt hur den representerar sin invandrargrupp i olika institutioner. I arbete mot etnisk segregation ska mer än inkomsten och trygghetsrättigheter studeras. Enligt Diaz handlar integration även om demokrati, möjlighet att vara delaktiga i olika samhälls- och arbetslivs olika delar (Diaz 2004).

Diaz skriver att Sverige har ett rikt föreningsliv och ungefär hälften av befolkningen är aktiva i minst en förening. Därför är det viktigt att invandrarna blir delaktiga och aktiva i organisationslivet. Det som kan studeras här är hur aktiv delaktighet i olika minoritetsföreningar individen har. Arbete och deltagande i organisationer som bildats på etnisk grund kan vara till hjälp för att närma sig det svenska samhället. Organisationerna kan då hjälpa till att sköta kontakter med myndigheter. Det är viktigt att rösta i olika val då invandrare genom sin röst visar att de litat på det nya samhället. Detsamma gäller om de blir medlemmar i ett svenskt politiskt parti och detta kan tolkas som identitetsutveckling. Ett annat tecken på fungerande integration inom detta område är att invandrare finns representerade i den offentliga makten och jobbar med integrationsfrämjande mål. Detta i sin tur skapar fler möjligheter för att öka invandrarnas delaktighet i de institutionerna (Diaz 2014).

Enligt Diaz kan antalet utrikes födda personer som förvärvar svenskt medborgarskap vara intressant att undersöka. Han skriver: ”Integration handlar inte bara om arbetsmarknaden och ekonomisk trygghet. Det handlar också om makt och inflytande, vilket förutsätter att de invandrade har tillgång till rättigheter för att kunna delta i samhällslivets alla delar. Svenskt medborgarskap, som ger fullständiga politiska rättigheter och kanske vissa identitetskänslor med de svenska politiska institutionerna, underlättar denna process” (Diaz 2004).

4.5 Subjektiv integration

Subjektiv integration kan, enligt Diaz, beskrivas som ”de invandrades perspektiv” och kan förstås som invandrares egen uppfattning av sin integration. I integrationsprocessen är det viktigt att ta ställning till individens resurser och motivation att bli integrerad i det nya samhället. Diaz skriver att vi kan studera den subjektiva integrationen genom att undersöka invandrares förtroende för olika samhällsinstitutioner och hur de trivs i stort med livet i det nya landet (Diaz 2004).

För att undersöka hur långt individen har kommit i den subjektiva integrationen kan ”rädsla att blir diskriminerad” vid beslut att behålla sin kultur, studeras. Hur uppfattar individen sin integrationsrelaterade livssituation, levnadsvillkor och sin personliga måloppfyllelse i det nya landet. Enligt Diaz handlar en lyckad integration om individens tillfredsställelse i det nya landet. Känsla av förtroende för olika

samhällsinstitutioner leder ofta till förändringar av kulturell identitet. Indikatorer för subjektiv integration kan sägas vara förtroende för samhällsinstitution och kulturella identitetsförändringar (Diaz 2004). Andel utrikes födda som uppger att de har förtroende för ett antal samhällsinstitutioner mäts med index som omfattar flera attitydpåståenden i lämpligt format. Diaz argument är att: ”En lyckad integration kan ta sig uttryck i individuella grader av tillfredsställelse med livet i det nya landet. Ett annat uttryck kan vara att de invandrade känner förtroende för olika samhällsinstitutioner. En hög grad av tillfredsställelse med den egna integrationen medför troligen ett högre förtroende för samhällsinstitutioner. Och tvärtom.” (Diaz 2004).

Vi kan även studera upplevelser av diskriminering. Diaz säger att: ”Upplevelser av diskriminering har betydelse för hur individerna uppfattar både interaktionen med samhällsnormer och –villkor, och den egna graden av integration”. Det är rimligt att anta att en hög grad av upplevelse av diskriminering är associerad med en låg grad av tillfredsställelse med den egna integrationen. Detta kan ske även i en situation där graden av objektiv integration (som mätts genom sysselsättning, sociala nätverk, boende) kan vara relativt hög. Från ett individperspektiv är ofta upplevelser av diskriminering en viktig del av en invandrads generella föreställning om sin egen integration. I det perspektivet kan dessa upplevelser karakteriseras som en indikator för subjektiv integration (Diaz 2004).

5. Metod

5.1 Intervjustudie

För att uppnå syftet i studien har jag använt kvalitativa intervjuer. Fyra personer intervjuades, två bibliotekarier och två SFI-elever som har gått bibliotekets användarundervisning. Detta krävde en fördjupad förståelse för att kunna se hur bibliotekarierna och användarna upplevde samma undervisning. Mina frågeställningar handlade om förståelsen av sociala processer och detta sker lämpligast genom intervjuer. Repstad skriver att det finns en viss kritik mot intervjuer. Det finns risk att för stort fokus hamnar på enskilda individers subjektiva upplevelser och åsikter (Repstad 2007).

Jag anser inte att detta är ett problem för min studie, då det är just individernas upplevelser som jag vill få fram. Intervjuerna har varit semistrukturerade. Intervjuguiden som användes har inte används som mall utan snarare som en ram. Risken att passivera respondenten minskar då (Repstad 2007). Enligt Kvale har intervjuundersökning sju stadier: tematisering, planering, intervju, utskrift, analys, verifiering och rapportering. Detta underlättade planeringen av mitt arbete. Kvale skriver att det är viktigt att tematisera och formulera arbetets syfte innan arbetet med intervjuerna börjar (Kvale 1997).

Frågorna grundades på tidigare forskning och Diaz integrationsteori. Jag ansåg att det var viktigt att kunna anpassa frågorna och ordningsföljden efter den pågående

intervjun, för att fånga in så mycket information som möjligt. Jag undvek att ställa ledande frågor då jag ville få fram deltagarnas upplevelse.

Jag och mina respondenter bestämde att intervjun skulle äga rum på ett neutralt, lugnt ställe för att vi inte skulle bli störda och tappa fokus under intervjuerna. Det tog mellan 40-50 minuter att utföra intervjuerna. Innan intervjun upplyste jag alla om att intervjuerna var konfidentiella.

Eleverna som jag intervjuade har gått på användarundervisningen på samma bibliotek, men vid olika tillfällen. Båda är i samma ålder och kommer från samma land. Jag valde en användare som nyligen har deltagit i användarundervisningen och en som deltog för några år sedan, då jag genom detta ville ha en variation och se hur användarundervisningen utvecklades över tid. Intervjuerna flöt på bra. Innan jag gjorde de "riktiga" intervjuerna testade jag att intervju tre personer för att se om intervjuerna var tillräckligt tydliga. Det som var lite problematiskt, som jag inte tänkte på innan intervjun, var när personen inte förstår något ord på svenska och deras språkliga begränsning gör att de inte kan förklara vad de menar. Men det löste vi genom att jag bad dem slå upp det okända ordet i lexikonet. Det är svårt att fästa för stor vikt vid de enskilda ordvalen i informantens svar då språket kan vara osäkert och nyanser lätt blir fel. Jag koncentrerar analysen på övergripande idéer, teman och åsikter som framkommer istället.

Enligt Repstad handlar reliabilitet och validitet om studiens pålitlighet och giltighet (Repstad 2007). Svaren i uppsatsen visar hur SFI-eleverna upplever bibliotekets arbete med integrationen. Alla intervjuerna spelades in efter samtycke från respondenterna. På det viset kunde jag gå tillbaka och lyssna på svaren flera gånger för att undvika missförstånd av vad de sade. Repstad anser att användning av bandspelare vid intervjuer kan förvirra respondenterna, så jag var noga med att kolla upp att det verkligen var ok för respondenterna att jag spelade in dem (Repstad 2007). Alla deltagare har blivit informerade om vad studien handlar om och hur informationen kommer att användas. De har också fått veta att deras personliga uppgifter ska behandlas med konfidentialitet. Jag valde att redovisa elevernas svar på korrekt svenska för att underlätta läsningen.

5.2 Analys av intervjumaterial

När intervjuerna genomförts lyssnade jag igenom dem och valde ut de partier som bedömdes som relevanta för uppsatsens frågeställning. Sista steget var att transkribera det jag ansåg var viktigt och intressant.

Jag delade upp svaren i två delar, där ena handlar om bibliotekets mål och den andra utfallet av verksamheten. Genom bibliotekariernas svar kunde jag studera hur biblioteket jobbar med integrationen, vad deras mål är. Med hjälp av svaren från SFI-eleverna kunde jag studera hur de upplever bibliotekets arbete med integrationen. Jag studerade dessa svar genom Diaz integrationsdimensioner för att lättare se vilket område biblioteket jobbar med och vilket område som skulle kunna utvecklas.

6. Resultat och analys

Mitt empiriska material består av fyra intervjuer, två med bibliotekarier och två med SFI-elever som gått på användarundervisningen anordnad av biblioteket. Det är ett huvudbibliotek i en liten stad i södra Sverige. Kommunen har cirka 20000 invånare där många har utländsk bakgrund. Biblioteket har tre fasta filialer och en bokbuss med 80 hållplatser.

Idag har biblioteket cirka 150 tidskrifter, pekböcker, talböcker och annan litteratur. Biblioteket har också ett öppet magasin på nedre plan och det har de haft ända sen 1985. De besökare som vill ha information om något speciellt ämne eller äldre litteratur tipsas om att gå dit. Alla har tillträde till biblioteket med gratis medlemskap/lånekort och obegränsade antal lån. Användarundervisningen för SFI-elever sker ungefär var fjärde vecka. Två grupper var 14:e dag.

Min första intervju görs med bibliotekarien som håller i användarundervisningen för SFI-elever. Hon jobbar på samma ställe sen 35 år tillbaka. Jag väljer att kalla henne ”Anna” för att underlätta läsningen. ”Jag har försökt leva upp till det som jag tycker är bibliotekets huvudsyfte, det vill säga att vi tar emot alla på det bästa sättet vi kan”, förklarar Anna. Hon jobbar med användarundervisningen sedan två år tillbaka. Upplägget är ungefär likadant hela tiden. Anna håller även i bokprat och biblioteksinformation som innebär bland annat att lära ut rutiner på biblioteket. Den andra bibliotekarien som jag intervjuar är även bibliotekssamordnare på biblioteket och jag kallar henne ”Britt”. Hon är ansvarig för den dagliga verksamheten för huvudbiblioteket och filialer. ”Jag är arbetsledare för personalen och det har jag varit ett år”. Britt har inte ansvar för budget och personalfrågor. ”Jag ser till att det funkar med dagliga rutiner” säger Britt när hon berättar om sina arbetsuppgifter. Enligt henne är det av stor vikt att skapa en personlig kontakt med besökarna så att de känner sig välkomna och bekväma med att vistas på biblioteket. Innan Anna tog över har Britt jobbat med användarundervisningen för SFI-elever i ungefär 2 år. Britt tycker att upplägget och innehållet är ungefär detsamma även om personen som håller i användarundervisningen fritt får jobba med det. ”Jag styr inte hur Anna lägger upp undervisningen. Jag berättade för henne hur jag gjorde men hon gör på sitt sätt”.

Båda bibliotekarierna önskar att biblioteket arbetade ännu mer med integration av invandrare. Idag har biblioteket ett bra samarbete med en förening i kommunen som jobbar med integration på olika sätt, men de båda tror att samarbetet kan bli ännu bättre.

6.1 Bibliotekariers perspektiv på användarundervisning och integration

Biblioteket har haft användarundervisning i fem år. Under dessa år har biblioteket haft nära samarbete med SFI lärare för att kunna skapa en bra användarundervisning, anpassad till elevernas behov.

Läraren kontakter bibliotekarien som håller i användarundervisningen och de kommer överens om när SFI-elever kan besöka biblioteket. Läraren följer med och bibliotekarien lägger upp undervisningen utifrån det hon anser är viktigt att ta med. Innehållet beror på hur samhället ser ut och vad som finns på nyheterna. Oftast

börjar undervisningen med att bibliotekarien visar hur biblioteket är uppbyggt och hur allting fungerar. Sen väljer hon ett visst tema som behandlar olika ämnen t.ex. ekonomi. Hon förklarar då, med hjälp av de olika böckerna som finns i bokhyllan, vad eleven borde känna till om ekonomi och vilka böcker de kan låna för att läsa mer om det. Användarundervisningen anpassas efter individer så gott det går, men på grund av tidsbegränsning tar bibliotekarien främst upp det som kan hjälpa alla invandrare i deras integration i det nya samhället. SFI-elever får även information om hur de ska göra för att låna böcker på sitt hemspråk. Varje grupp träffas fyra gånger/termin. SFI användarundervisningen sker var fjärde vecka, lika länge som lånetiden på de flesta böckerna. Detta för att kunna diskutera boken när de kommer nästa gång. Det finns ingen genomförandeplan för hur användarundervisningen ska gå till, utan den bestäms av bibliotekarien som håller i det. Användarundervisningen har fungerat ungefär likadant sedan de började med den.

Arbetsmarknadsintegration

Arbetsmarknadsintegration handlar om deltagandet i arbetslivet. Diaz studerar om invandrarna förutom möjligheten att försörja sig själva även får sociala kontakter som ska underlätta för dem att få arbete i framtiden. Utbildningen har en central roll då den ofta ger bättre möjlighet att få ett arbete.

Bibliotekariernas och elevernas svar visar att användarundervisningen inte handlar så mycket om arbetsmarknadsintegrationen. Användarundervisningen går ut på att lära ut saker om det svenska samhället, till exempel genom de olika böckerna som biblioteket erbjuder. Vissa böcker handlar om yrkeslivet och utbildningar i Sverige och hur individen kan göra för att nå sina mål inom dessa områden. Svaren visar dock att det inte finns tid och möjlighet att behandla alla områden lika länge som det hade behövts.

Diaz skriver att invandrare, genom att lära sig språket och hur det svenska samhället fungerar lättare kan få utbildning och så småningom jobb. Anna säger:

”Det är viktigt att man tycker att det är roligt att läsa. Då får man upplevelser, berättelser, förståelse och kunskaper i språket”. Som ny i Sverige är det mycket med att försöka orientera sig i det nya samhället så man kanske glömmer bort det här med läsningen. ”Det är en bra grund för att man ska tillägna sig ett språk. Det är viktigt att man får använda språket. Man måste ha den lite tråkiga träningen, men bra böcker kan göra läsningen roligare” tillägger hon. ”Man måste träna för att bli bättre, precis som med allt annat.” Biblioteket har samarbete med SFI lärare och får genom dem information om elevernas kursplan. Användarundervisningen anpassas ibland efter det och på det viset får SFI-eleverna direkt hjälp med sin utbildning.

Boendeintegration

Här studeras förhållanden som rör bostadsområdets etniska sammansättning som

ger möjligheter för etniskt blandade sociala relationer och möjligheten att välja boendeform efter egna prioriteringar och resurser. Enligt mina intervjuer med bibliotekarier kan jag inte hitta något som skulle kunna tyda på att biblioteket jobbar speciellt med boendeintegrationen. Biblioteket är en mötesplats och på det viset får invandrare möjligheter att träffa andra och skapa kontakter som kan underlätta boendeintegrationen.

Social integration

”Social integration innefattar etablerandet av sociala kontakter av primärgruppskaraktär mellan infödda personer och invandrade” (Diaz 2004).

Bibliotekariernas svar visar att de aktivt arbetar med att visa att biblioteket är mötesplats för alla. Detta görs genom användarundervisningar för SFI-elever och andra mindre projekt. Ett sådant projekt är att i samarbete med en invandrarförening ordna träffar där svenskar och invandrare läser svenska tidningar tillsammans. På det viset kan de diskutera vad som händer i samhället, samtidigt som invandrare får lära sig svenska och få nya kontakter. Samarbete med invandrarföreningen gör att invandrare inte bara kan träffa svenskar utan även människor från andra länder.

På vardagar öppnar biblioteket klockan tio men redan klockan åtta ges besökare möjlighet att gå in på biblioteket och själva leta efter litteratur och läsa tidningar. ”Vi har tillfredsställande öppettider, men vi kunde ha lite mer personal.” Enligt den sociala integrationen är kontakten som invandrare skapar med befolkningen födda i Sverige av stor betydelse. Genom de generösa öppettiderna ges invandrare ännu bättre möjlighet att träffa svenskar och skapa nya kontakter.

Både Anna och Britt tycker att det är jätteviktigt med den personliga kontakten och gör sitt bästa för att erbjuda det till alla invandrare. SFI-elever upplevs av dem som väldigt mottagliga och intresserade av att ha kontakt och lära sig. Bibliotekarierna önskar att alla SFI-elever kunde komma oftare och få användarundervisning och att biblioteket skulle göra reklam för det. Detta är dock tyvärr inte möjligt på grund av begränsade resurser. Bibliotekarierna upplever att svårigheten att nå till människorna enbart beror på deras avsaknad av kunskap i det svenska språket, och inte så mycket på deras bakgrund.

Ett annat projekt som biblioteket har är ”modersmålsvecka” som barnbibliotekarien har i samarbete med några hemspråkslärare. Det går ut på att de har lite aktiviteter och utställningar och att biblioteket lånar hem extra mycket böcker på de språken som lärare tipsar om. Det upplever de själva är en bra grej för att främja integration. De tycker att allt samarbete underlättar möjligheten till integrationen. ”Eftersom vi har begränsade resurser är vi jätteglada för sådana lösningar. Sådant vill vi gärna utveckla mer” säger Anna.

På min fråga om hon upplevde att användarundervisningens elever oftare besöker biblioteket svarade Anna följande. ”Det är svårt att säga, men jag märker ute på stan att det är flera som hejar på mig och jag tänker att det är nog en SFI-elev. Jag passar på att prata med dem när vi träffas ute. De flesta tycker att det är roligt att vara igenkänd, särskilt när man kommer till ett nytt land. ”Jag har förklarat att detta är ett

ställe som man kan vara på när man väntar på bussen, köpa en billig fika eller bara vara här”. Här kan vi också se att bibliotekarien uppmanar SFI-elever att använda biblioteket i den sociala integreringen, även utanför invandrarundervisningen.

Medborgerlig integration

Syftet med bibliotekets användarundervisning är att SFI-eleverna ska lära känna biblioteket och få hjälp att lära sig hur det svenska samhället fungerar. Målet är att de ska bli en del av det svenska samhället.

”Det unika med nordiska folkbibliotek är att det finns bibliotek för folket där vem som helst har tillträde och kan skaffa sig ett lånekort. Man behöver inte betala medlemsavgift och så får man låna och numera kan man låna hur mycket som helst och vad som helst. Sen är det ju inte alltid lämpligt för alla att låna allt” säger Anna. För att kunna bli en del av samhället måste man ha tillgång till det som är viktigt att kunna för att fungera i samhället man befinner sig i. Människor ska ha möjlighet att lära sig saker på egen hand utan att behöva flytta för att studera. Samma regler gäller alla och det är också ett sätt att lära de nya medborgarna hur samhället fungerar så att de också ska kunna bli en del av det hela”.

Båda bibliotekarierna säger att de gärna vill ha fler tillfällen med användarundervisning, men att begränsade resurser gör det omöjligt. ”Vad jag egentligen skulle vilja är att alla kom hit och att de kom oftare, men vi har inga resurser till det. Jag önskar även att vi kunde ha ett närmare samarbete med SFI lärare och göra reklam för biblioteket och användarundervisningen. Medborgerlig integration innebär deltagande i det nya samhällets institutioner. Genom att kunna erbjuda det kunden frågar efter ges de en känsla av deltagande. De får även ta del av informationen på sitt språk, vilket kan vara nödvändigt i början.

Genom samarbetet med SFI och integrationsenheten får biblioteket veta vilka språk det finns i kommunen. Då lånar vi in böcker från Internationella biblioteket i Stockholm. ”Vi lånar hem litteratur som de efterfrågar. Vi skaffar alltid de böcker som folk frågar om. Vi får bidrag på 25000 från socialnämnden som ska gå till medier på andra språk. Man får även tänka på att få lättläst litteratur på svenska. Det är minst lika viktigt som att de läser på sitt språk. Vi har en sådan hylla som vi har satsat mer på de senaste åren.” säger Anna. Där finns en del böcker om hur det är att komma som ny till Sverige och vart man kan vända sig i olika sammanhang. Anna informerar om olika händelser på biblioteket när hon har användarundervisning. Hon berättar till exempel om barnteatrar och lördagskul eftersom många av eleverna har barn. Genom att bjuda dem till sådana evenemang ger biblioteket dem möjlighet att bli del av det nya samhället. Anna berättar även om att biblioteket genom samarbetet med skolan skaffar körkortsböcker på olika språk. Detta kan underlätta för många att ta sig till olika ställen och integreras snabbare. Biblioteket erbjuder gratis Internet och det lockar många besökare. Anna säger att ”det är en skattkammare, men det gäller att man sköter sig. Man kan hämta mycket kunskap på internet och delta i olika evenemang. Det är viktigt att alla följer samma regler så att man på det viset lär sig hur det svenska samhället fungerar och kan känna sig delaktig i det”. Anna uppmanar eleverna att skaffa sig kunskap genom Internet. ”Det beror på vem det är som söker. Man måste påpeka att de ska

tänka på vem som har lagt ut informationen om de söker på internet.” En hemsida som hon brukar rekommendera sina elever är www.informationsverige.se. Hon tycker att det är viktigt att eleverna får jobba självständigt också, så hon brukar visa dem läroböcker som de kan använda på sin fritid.

Hyllan F, som ofta är ett återkommande hjälpmedel under invandrarundervisningen, innehåller böcker som handlar om svenska som andra språk och olika läroböcker. Anna berättar att hon under användarundervisningen även jobbar mycket med böcker från avdelning Q där man kan läsa om ekonomi i olika sammanhang. ”Där har vi även hushållsekonomi. Böckerna handlar om matlagning, matförvaring, handarbete, husdjur, trädgårdsskötsel. Dessutom handlar de även om privat o nationell ekonomi. Det är en fantastisk avdelning. Jag har börjat med den för att visa att biblioteket inte bara är doktorsavhandlingar utan det är verkligen något som man har praktiskt nytta av. Andra gången har jag använt U samhällsinformation, familjesociologi, statskunskap, hur länder fungerar, juridik vilka regler som gäller i olika sammanhang. Uppslags och ordböcker har vi pratat om, vad det är för skillnad på dem”.

Subjektiv integration

Subjektiv integration kan förstås som invandrades egen uppfattning av sin integration. Enligt bibliotekarierna själva ligger fokus på användarundervisningen i att försöka anpassa undervisningen till individen och dess behov av information. Bibliotekarierna upplever att de lägger mycket jobb på användarundervisningen för SFI-elever. ”Förberedelser inför planeringen av användarundervisningen sker genom att biblioteket tar reda på vad det finns för språkgrupper i kommunen, genom SFI lärare och integrationsenheten”. Under den subjektiva integrationen studeras hur långt individen kommit i integrationsprocessen.

Genom att på olika sätt hjälpa invandrare att känna sig som en del av samhället och även se till att de kan erbjuda litteratur på invandrararnas språk kan de skapa en känsla av välkomnande. Invandrare kan känna sig trygga och känna att de är en del av samhället. Enligt Anna har hon nu användarundervisning för två olika grupper, men betonar att kunskaperna varierar kraftigt inom gruppen. De som är nyanlända kommer alltid i en grupp. ”När de har läst och gjort olika tester går de till nästa klass, men det är hela tiden stor skillnad, vilken studievana man har och intresse. ”När man undervisar SFI-elever gäller det att tala långsamt, tänka på vilket ordförråd man använder, för de har ju väldigt varierande kunskap i svenska. Det gäller att prata med anpassad hastighet så att de har en chans att höra, och försöka att inte använda dialektala ord för mycket. Vara tydlig och ta det lugnt. Dessa elever har väldigt varierande kunskap och intresse att lära sig. Vissa kan inte läsa och vissa har inte samma bokstäver som vi. Svenska är ett förfärligt svårt språk”. När Anna planerar sin användarundervisning utgår hon ifrån vad det är som individen kan behöva när den kommer som ny till Sverige. ”Faktorer som jag tar hänsyn till när jag planerar användarundervisning är, vilka resurser biblioteket har, hur många gånger man får träffa samma grupp och hur jag kan presentera innehållet på ett begripligt sätt. Det är också viktigt att ha ett nära samarbete med SFI läraren. Jag försöker med hjälp utav läraren fånga upp intressen som eleverna har. Där är lärarna ovärderliga för att lärarna träffar dem oftare och har bättre koll på hur det är. Felet vi bibliotekarier gör är att vi vill berätta om allt, men man måste välja något. Det är viktigt att välja det

som kan vara av intresse för gruppen”. Ett exempel är att hon använder en del barnböcker. ”Många i SFI gruppen är föräldrar så jag väljer att visa dem barnböcker, dels för att lära sig språket, men även för att de ska kunna visa dem för sina barn”.

Idag har biblioteket en stor hylla med lättlästa böcker, som är uppskattad av många besökare. Böckerna kan handla om allt möjligt, till exempel, böcker om vem som kan kontaktas vid olika sammanhang. Förmågan att kunna klara sig själv ger bättre självförtroende och därmed ett steg mot den subjektiva integrationen

6.2 SFI-elevers perspektiv på användarundervisning och integration

Mina andra två intervjuer gjordes med två elever som kommer från samma land, men har olika bakgrund. Syftet är att studera hur de upplever bibliotekets arbete med användarundervisningen. Jag väljer att kalla eleverna Hans och Greta.

Hans är 35 år och har bott i Sverige i ett år och tre månader. I sitt hemland har han gått ut grundskolan innan han fick fly till Tyskland på grund av kriget i hemlandet. I Tyskland började han en snickarutbildning som han inte hann göra klart för att han var tvungen att återvända till hemlandet. Han började med SFI några veckor efter ankomsten till Sverige. Just nu jobbar han deltid som trädgårdsmästare och har gjort uppehåll med sina SFI studier.

Greta är också 35 år och har bott i Sverige i sex år. Hon går fortfarande i skolan, motsvarande grundskolan för att lära sig mer svenska. Det tog några år innan hon började läsa på SFI, vilket berodde på att hon upplevde att det var för jobbigt att komma igång med skolan. Nu har hon även praktik i en affär där hon har möjligheten att lära sig mer svenska. Även hon har gått ut grundskolan i hemlandet. Gymnasiestudierna avbröts för att hon tyckte att det var för svårt att hänga med i undervisningen.

Arbetsmarknadsintegration

Enligt Greta och Hans har de fått bra hjälp av biblioteket med språket och information om det svenska samhället. Detta skedde dels genom användarundervisningen och dels genom många tips på vad de kan läsa när de är där på egen hand. Greta säger dock att hon skulle vilja ha lite mer hjälp när det gäller hennes arbetssituation. ”Jag önskar att biblioteket kunde visa mig hur man letar efter jobb här”. Hans har deltidsjobb som trädgårdsmästare, ett yrke som han utbildat sig till och vill jobba inom. ”Jag är mycket tacksam för chansen jag har fått, att få jobba med det jag tycker om” säger Hans.

Boendeintegration

Båda eleverna bor i områden där det bor människor med blandad bakgrund. Där bor många svenskar, men ännu fler invandrare. De båda säger att de gärna vill flytta till ett område där det bor fler svenskar för att snabbare lära sig svenska. De känner sig rätt trygga i sin bostad, men Greta vågar inte gå ut när det är mörkt då det har hänt lite tråkiga saker i närheten. Ingen av dem kan i dagsläget välja var de ska bo, då de inte har fasta arbeten och därmed har begränsad ekonomi.

Social integration

SFI-eleverna säger att de känner trygghet och att de känner sig välkomna till biblioteket. Användarundervisningen hjälper dem att lära sig det svenska språket och hur det svenska samhället fungerar. Hans är väldigt glad när han berättar om möten med bibliotekarien. ”Jag tycker om att gå till biblioteket, där är alla snälla och jag träffar många trevliga människor”. Det är viktigt att känna förtroendet för bibliotekarien och känna att man vågar ställa frågor. ”De som jobbar på bibliotek är mycket snälla och hjälper mig mycket med allt”. Hans uppskattar även möten med andra människor på biblioteket och säger att han lärt känna en del människor med olika bakgrunder där. Även Greta säger att hon är nöjd med användarundervisningen, men har trots det inte varit mycket på biblioteket sedan hon slutade gå dit med skolan. Greta säger att biblioteket är ett bra ställe, men att det är lite skrämmande att gå dit då det är svårt att förstå allt som sägs och där ingen pratar hennes hemspråk. Sverige känns för henne fortfarande som ett främmande land. ”Svenska språket är mycket svårt och jag vill inte gå till biblioteket ensam då jag inte alltid förstår vad de säger” säger hon. Hon umgås med familjen och vänner från sitt hemland och vistas sällan på biblioteket. Den sociala integrationen innebär att individen får kontakt med svenskar för att lära sig språket och kulturen. Det gäller dock att individen själv är mottaglig för hjälpen som erbjuds.

Medborgerlig integration

Hans har varit på biblioteket många gånger, både med skolan och på fritiden. Efter bara några veckor efter ankomsten till Sverige fick han börja läsa SFI och den första gången han besökte biblioteket var när hans klass hade användarundervisning. ”Jag tyckte mycket om att vara på biblioteket, jag lärde mig många saker där, mycket om det svenska samhället och det svenska språket”. För Greta tog det några år innan hon började med SFI och kom i kontakt med biblioteket. Det innebär att Hans fick delta i det svenska samhället tidigare, vilket kanske också har lett till hans inställning till biblioteket och det svenska samhället i stort. ”Bibliotekarien pratade sakta och såg till att vi förstod vad hon pratade om. Hon visade mig var jag hittar olika saker på biblioteket. Jag vill gärna gå dit igen”.

Både Hans och Greta är rätt nöjda med tillgången av litteratur och tidningar på deras hemspråk, men en av dem tycker att det borde finnas ännu fler böcker och framför allt varierande litteratur på deras språk. Den medborgerliga integrationen tar upp ordet demokrati och i detta fall erbjuder biblioteket demokrati genom att kunna erbjuda litteratur på de efterfrågade språken. De får välja vad de ska läsa och även få tillgång till information på sitt hemspråk. De båda fick veta att biblioteket har andra evenemang som de gärna får gå på men de säger att de inte har varit där. Hans säger att han har fullt upp med att lära sig språket och söka heltidsjobb och Greta tycker det är jobbigt för att hon inte förstår allt som sägs där.

När Greta läste SFI för några år sedan besökte hon biblioteket med skolan vid flera tillfällen. De hade också användarundervisning som under de första gångerna handlade om hur biblioteket är upplagt, var och hur de hittar information på biblioteket. ”De lärde mig mycket om Sverige”. De läste lättlästa böcker och lärde

sig mycket om svenska regler och vanor. Hon säger att hon fått en del tips av bibliotekarierna om olika böcker och hemsidor som hon kan ta till hjälp när hon ska lära sig svenska på egen hand.

Subjektiv integration

Hans tycker att det är viktigt att bibliotekarien anpassar användarundervisningen efter gruppens mål och kunskap. ”Bibliotekarierna visade att de lyssnade på mig så jag ställde många frågor”. Hans säger att han kände sig viktig då hans mål och intressen blev uppmärksammade av bibliotekarien. ”Jag kände mig lite svensk när vi pratade om hur jag ska göra för att spela fotboll i en klubb”. Det faktum att de har tillgång till biblioteket och dess evenemang uppskattas av båda. Hans säger att han känner sig som svensk när han får frågan om han vill delta i olika evenemang som biblioteket har.

På användarundervisningen fick de förslag på vilka böcker de kunde låna hem. Oftast var det barnböcker och det tyckte Hans var jättebra. ”Jag kunde förstå vad boken handlade om och det var roligt, det hjälpte mig mycket när jag skulle lära mig svenska”. När något främmande ord dök upp letade han efter dess betydelse i lexikonet. ”Det var lättare att komma ihåg orden jag lärde mig på det viset då jag såg dem i samband med någon bild”. Han känner att han hade en fördel med att ha bott i Tyskland ett tag och kunde tyska. Det gjorde att han lättare kunde lära sig svenska. ”Att kunna det svenska språket gör att man känner sig som svensk” säger Hans.

Hans tycker att användarundervisningen var mycket bra, men att han gärna hade lärt sig ännu mer om det svenska samhället. ”Biblioteket är väldigt bra på att beställa böcker på språket man vill ha och personalen var mycket trevlig och hjälpsam” säger han trots att han vill att biblioteket ska ha fler böcker på hans modersmål. För honom är biblioteket ett ställe där han kan få information om det nya landet, svenskar eller vad som helst. Om han inte hittar informationen på Internet går han alltid till biblioteket. Han har alltid gillat att läsa, det får honom att slappna av. ”Biblioteket är ett tryggt ställe dit jag gärna går” säger han. Hans har en positiv inställning till det svenska samhället men tycker det är viktigt att behålla sin kultur och sitt språk. Biblioteket borde ha fler böcker och tidningar på olika språk och gärna fler projekt där svenskarna möter invandrare. ”Jag gillar Sverige men vill gärna behålla min tradition och mitt språk”. Det är svårt att börja med något nytt om man inte känner någon på det nya stället. Han säger att ”det är lättare att till exempel börja träna fotboll om man känner någon som redan tränar fotboll och kan visa mig hur jag ska göra för att börja träna själv”.

Trots att Greta inte är på biblioteket så ofta så tycker hon att biblioteket erbjuder bra urval av böcker och tidningar på hennes språk. Hon säger att hon inte gillar att läsa. Biblioteket har enligt henne gjort att hon kände sig välkommen och tycker inte att de kan göra så mycket mer. ”Det är svårt när allt är nytt, jag vågar inte gå dit”. Samtidigt säger hon att: ”Bibliotekarien gör att jag känner mig trygg och jag vill gärna gå till biblioteket igen. Trots att hon kände att hon kunde ställa alla frågor till bibliotekarien under användarundervisningen, kände hon sig begränsad på grund av sina bristande kunskaper i svenska och tiden de hade på biblioteket. ”Vi var många elever och en bibliotekarie, jag ville inte fråga hela tiden” säger hon. Trots att hon inte besökt

biblioteket på länge säger hon att bibliotekarien gav en känsla av trygghet och det är viktigt för att kunna jobba vidare mot integration.

7. Slutsatser

Syftet med denna uppsats är, som nämndes inledningsvis, att studera hur bibliotekarier lägger upp användarundervisning för SFI-elever på ett visst bibliotek och hur denna upplevs av SFI-eleverna. För att uppfylla syftet har jag valt att presentera mina resultat utifrån Diaz fem dimensioner av integrationsprocessen.

7.1 Hur lägger bibliotekarierna upp användarundervisningen för SFI- elever?

Jag tolkar intervjuerna som att det inte har skett någon större förändring gällande användarundervisningens upplägg. Bibliotekarierna har i syfte att lära invandrare mer svenska samt att lära dem så mycket som möjligt om det svenska samhället. Det gör de i första hand genom användarundervisningen, men även genom bokprat och andra mindre projekt som biblioteket har.

Enligt bibliotekarierna läggs mycket fokus på att alla SFI-elever ska förstå vad som sägs samt att kunna erbjuda information som passar alla. Detta tyder på att de arbetar med den subjektiva integrationen eftersom båda eleverna upplevde att det var viktigt att bli sedda för vilka de är och få hjälpen de behöver för att kunna utvecklas. Bibliotekarien som håller i undervisningen berättar att hon även är den som planerar hela upplägget.

Bibliotekarien som håller i användarundervisningen säger att en stor del av användarundervisningen går ut på att de lär ut genom att besöka olika hyllor där de får inspiration för att prata om olika saker. Anna berättar vilka böcker det finns där och förklarar hur det svenska samhället fungerar. Användarundervisningen pågår under en termin och elever får besöka biblioteket var fjärde vecka. Enligt bibliotekarierna har de inte resurser för fler möten eller för att dela upp elever i mindre grupper. Samarbetet med lärarna upplevdes som väldigt viktigt, inte minst när bibliotekarier ska ta reda på elevernas bakgrund och behov av vad de vill och behöver lära sig. Båda bibliotekarierna uttryckte att det är viktigt för dem att alla ska känna sig välkomna till biblioteket. När det gäller invandrare försöker bibliotekarier, enligt dem själva, anpassa användarundervisningen till SFI-elevernas förmåga att förstå, så att de kan ta del av bibliotekets utbud och vilja komma tillbaka.

7.2 Hur upplever SFI-elever bibliotekets användarundervisning?

De två eleverna säger att bibliotekets användarundervisning som de har varit delaktiga i, har varit till bra hjälp i deras integrationsprocess. Eleverna får hjälp med att lära sig språket och hur det svenska samhället fungerar.

Användarundervisningar som biblioteket har för SFI-elever visar sig vara uppskattade och ger bra stöd i deras arbete med integration. Hans och Greta anser att de på de olika träffarna lärde känna bibliotekarier, vilket har ökat förtroendet för dem och i sin tur för samhället i stort. De båda eleverna säger att de lärde sig mycket om det svenska samhället på biblioteket och det stämmer överens med bibliotekets mål med användarundervisningen. Båda säger att användarundervisningens upplägg var bra anpassat till gruppens behov och kunskap, vilket gjorde att gruppen vågade ställa frågor om olika saker. Enligt Greta saknades dock information om hur hon ska bli aktiv på arbetsmarknaden. Detta visar intresse att bli en del av det svenska samhället och tron att biblioteket ska kunna hjälpa henne med det mesta. Båda bibliotekarierna upplever att SFI-elever som deltagit i användarundervisningen oftare besöker biblioteket än de som inte har varit med. Detta stämmer överens med det elever uttryckte, d.v.s. att det var lättare att återvända till biblioteket efter att ha varit där ett par gånger och lärt känna personalen.

7.3 Hur kan invandrarundervisningen anses främja integration?

Hans och Greta upplever att biblioteket genom olika projekt hjälper dem med deras integrering. De får stöd med att lära sig språket och hur det svenska samhället fungerar. Eleverna säger att de får information om olika saker som händer på biblioteket och möjligheten och uppmuntran att träffa andra människor där. Detta får stöd i bibliotekariernas berättelser om bibliotekets generösa öppettider och gratis medlemskap. Besökarna får då bra möjlighet att kunna ta del av bibliotekets utbud och bli del av det svenska samhället. Bibliotekarierna uppmuntrar eleverna att komma till olika händelser som biblioteket anordnar, till exempel ”Lördagskul” för barn och annat som händer på biblioteket. Hans uttryckte betydelsen av att få behålla sin kulturella identitet trots att han aktivt anpassat sig till det nya samhället. Bibliotekarierna visade genom sina svar att de lägger mycket arbete på att införskaffa litteratur på andra språk. De lånar in även sådant som de tror kan vara intressant för låntagarna. Ekonomin gör att de inte kan beställa allt, men det faktum att de beställer in nästan all litteratur som efterfrågas, tyder på att de lägger stor vikt vid att hjälpa invandrare att behålla sina modersmål.

Detta visar intresse för att bli en del av det svenska samhället och tron att biblioteket ska kunna hjälpa henne med det mesta. Bibliotekarier vill gärna utveckla verksamheten ännu mer, men det är svårt i dagsläget på grund av begränsade resurser. Biblioteket har, enligt bibliotekarierna bra samarbete med en invandrarförening, vilket ger dem bättre möjlighet att ha koll på vad invandrare behöver lära sig. Där jobbar invandrare som pratar svenska och lättare kan förmedla vad invandrarna vill ha. Bibliotekarierna uppmuntrar elever att lära sig studera självständigt och det är väldigt viktigt då dagens samhälle och utbildningar kräver förmågan att kunna söka information på egen hand.

8. Diskussion

8.1 Upplevelser av användarundervisningen för SFI-elever

De olika aspekterna av teorin syns i användarundervisningen och har identifierats genom mina intervjuer. De flesta aspekterna handlar om den sociala, och den subjektiva integrationen. Bibliotekarierna i min studie upplever att de arbetar mycket med att få bra kontakt med SFI-eleverna och det tycker jag är viktigt för alla delar av integrationsprocessen. Biblioteket är rätt litet och bibliotekarierna har tid att prata med besökarna och de i sin tur vågar ta kontakt med bibliotekarierna. Detta får stöd i Vårheims (2014), Stigendals (2008) samt Andersson och Skots Hansens (1994) studier, där resultatet visar att invandrare tycker att det är lättare att ta kontakt med personalen på mindre bibliotek. Jag tror att det leder till att besökarna känner sig trygga och får förtroende för samhället i stort, vilket är den viktigaste delen i den medborgerliga integrationen. Det förekommer flera inslag i undervisningen som rör den sociala dimensionen. Ett exempel är att bibliotekarierna bjuder in SFI-eleverna till andra evenemang som biblioteket har, där invandrare har möjlighet att skapa nya kontakter med många olika människor.

Bibliotekariernas trevliga bemötande gör att eleverna känner sig mer delaktiga och därmed även mer positivt inställda till det nya samhället. Möjlighet att låna böcker kostnadsfritt tror jag kan ge känslan av delaktighet i det nya samhället. Många som precis kommit till ett nytt land har inga pengar att lägga på nöjen. Man ges möjlighet att lära sig och på olika sätt bli delaktig i det som samhället erbjuder sina medborgare. Biblioteket blir för många första och ibland enda mötet med det svenska samhället och det är viktigt att de känner sig välkomna för att våga gå ut och bli delaktiga i resten av samhället.

Eleverna upplevde att biblioteket är mötesplats för alla och trots att eleverna som jag intervjuade känner att de alltid är välkomna dit, besöker de inte biblioteket så ofta. Det är svårt att veta vad det beror på men i Gretas fall skulle det kunna ändras om det fanns någon personal som pratar hennes språk. Hans kanske är så pass integrerad att han inte behöver så mycket hjälp längre.

I den subjektiva integrationen studeras hur invandraren ser på sin egen integration. Enligt eleverna hjälper användarundervisningen dem med både det svenska språket och kunskap om den svenska kulturen. Jag tror att en viktig del av en lyckad subjektiv integration är att personen ska känna att de är en del av samhället och det blir man genom att förstå språket och kulturen i det nya samhället. Förutom användarundervisningen arbetar biblioteket med subjektiv användarundervisning till exempel, när de beställer litteratur på olika språk och på det viset visar att invandrarnas behov tas på allvar.

Jag kunde inte identifiera några tydliga aspekter som skulle tyda på att biblioteket arbetar med övriga integrationsdimensioner. Detta kan bero på många olika saker, till exempel, att biblioteket har begränsade resurser, framför allt med personal och tid. Något som jag tror att biblioteket hade kunnat göra utifrån resurserna de har,

är att utveckla användarundervisningen så att den innehåller mer information om det svenska samhället och hur man gör i olika situationer, till exempel när man söker jobb.

De två eleverna som intervjuades kom i kontakt med biblioteket och användarundervisningen olika lång tid efter sina ankomster. Rapporten *Ett förlorat år* visar att det är viktigt att invandrare får en tidig introduktion i det svenska samhället och att erbjuda dem att bli delaktiga i det som händer, är det bästa sättet (Integrationsverket 2007). En av eleverna som jag intervjuade läste på SFI och fick användarundervisningen under första året i Sverige medan den andra fick vänta några år innan hon fick börja på SFI. Den som fick börja skolan omgående har lättare integrerats i det svenska samhället och upplever livet i det nya landet som något positivt. Han har fått jobb och pratar bra svenska. Forskning som jag nämnde tidigare i uppsatsen har visat att möjligheten att snabbt komma in i samhället är väldigt viktig för integrationen och mina intervjuer stödjer det påståendet.

8.2 Bibliotekets övriga tjänster

Även om syftet är att studera bibliotekets användarundervisning, så valde jag även att studera bibliotekets övriga tjänster. Det är intressant att få en bild på hur biblioteket jobbar i stort. Andersson och Skot-Hansen använder sig av en teoretisk modell för att visa biblioteks roller inom fyra områden; kulturcentrum, utbildningscentrum, informationscentrum och social mötesplats. Folkbiblioteket ska vara en plats för kulturella och konstnärliga uttryck och upplevelser (Andersson & Skot-Hansen 1994). Enligt mina intervjuer så har biblioteket haft olika utställningar och arrangemang med olika teman. Biblioteket har även lånat ut lokalen till invandrare för invandrarnas möte med svenskar. Både bibliotekarierna och eleverna i min studie säger att biblioteket anordnar olika arrangemang för barn. Ingen av dem pratar om evenemang för vuxna och jag vet inte om det beror på att de inte har lika många sådana evenemang eller på att de inte är lika bra på att informera om dem. När det gäller biblioteket som utbildningscentrum så ska biblioteket vara en plats dit alla kan komma och söka information, avsett bakgrund och mål. Biblioteket som jag studerar erbjuder referensinformation, turistinformation och samhällsinformation, men inte på andra språk. Detta gör att invandrare inte kan ta del av informationen på samma sätt. Användarundervisningen används dock för att sprida sådan information genom bibliotekarien som använder lätt svenska och pratar långsamt. Biblioteket beställer litteratur på andra språk, både det som efterfrågas och det som bibliotekarier tror kan vara intressant. Jag tycker att biblioteket fungerar bra som social mötesplats. De generösa öppettiderna ger bra möjligheter för SFI-elever att gå dit och träffa sina kompisar, men även nya människor.

Brunnström skriver om två grupper invandrare som besöker biblioteket. En grupp är invandrare som inte riktigt har hittat sin trygghet och plats i Sverige och gärna vill att biblioteket ska vara en institution som ska hjälpa dem att hitta en plats i samhället (Brunnström 2005). En av de SFI-elever som jag intervjuade pratade om just detta. Hon vill att biblioteket ska hjälpa henne hitta jobb och litteratur som krävs i skolan. Hon har fullt upp med att hitta sin plats i det nya samhället och har inte tid att

använda biblioteket till nöjen. Den andra eleven som jag intervjuade har varit här kortare tid, men har snabbt anpassat sig till det svenska samhället. Han har både lärt sig det svenska språket och har fått ett jobb. För honom får biblioteket en annan roll, nämligen att hjälpa honom få tillgång till böcker på hans hemspråk. Han känner sig trygg och tillåter sig att titta bakåt.

Biblioteket kan inte direkt se till att invandrare får utbildning och jobb, men genom att ta sig tid att möta dessa människor och hjälpa dem på vägen, kan de ha stor betydelse i integrationsprocessen. Resultat från mina intervjuer, liksom tidigare forskning jag hittat om ämnet, visar att biblioteket spelar en stor roll i integrationsprocessen. För att biblioteket ska kunna utvecklas och ge tillfredställande användarundervisning krävs mycket resurser, men jobbet de gör är viktigt för hela samhället.

Det har genom intervjuer framkommit att biblioteket inte har några tolkar eller assistenter som hjälper besökare med utländsk bakgrund. Resultatet i Stigendals studie, visar språkets stora betydelse när individen ska integreras i det nya samhället. Flera bibliotek i hans studie anställer assistenter som kan flera språk, för att underlätta kontakt med de nyanlända invandrare som inte har hunnit lära sig svenska (Stigendal 2008). Eleverna som intervjuades var inte helt nöjda med tillgången av litteratur på deras hemspråk som finns på biblioteket. Jag tror att det skulle kunna förbättras genom att anställa personal som bara kan jobba med sådana frågor och har tid att verkligen ta reda på vad som efterfrågas.

I uppsatsen tar jag upp olika saker som biblioteket kan utveckla för ett ännu bättre arbete med invandrarernas integration. Jag tror att biblioteket som jag studerar, trots sina begränsade resurser, skulle kunna utveckla verksamheten ytterligare. Ett exempel är att ta in praktikanter som pratar andra språk och kan hjälpa nyanlända invandrare som inte kan prata någon svenska.

8.3 Reflektion och förslag till fortsatt forskning

Diaz teori som jag använder i studiens analys har varit till stor hjälp. Vissa delar har varit mer användbara än andra, men jag anser att teorin har varit tillräcklig för att kunna besvara studiens syfte. Jag skriver inte om användarundervisningenresultat utan om vilka delar i integrationen biblioteket verkar stödja. Jag tycker att jag valde rätt metod för studien eftersom uppsatsen handlar mycket om upplevelser som studeras bäst genom intervjuer. Trots begränsat material och en del språkliga utmaningar under intervjuerna tycker jag att jag besvarar frågorna på ett tillfredsställande sätt.

Förslag på fortsatt forskning

Det skulle vara intressant att studera integration hos två grupper med utländsk bakgrund, där ena ofta besöker biblioteket och andra inte. Hur upplever de sin integrering i det nya samhället enligt Diaz dimensioner? Vilken roll spelar biblioteket?

9. Källförteckning

Tryckta källor

Andersson, Marianne & Skot-Hansen, Dorte (1994). *Det lokale bibliotek: afvikling eller udvikling*. København: Danmarks Biblioteksskole.

Biblioteket mitt i världen: flerspråkig biblioteksverksamhet. (1998). Lund: Bibliotekstjänst i samarbete med SAB:s komm. för mångkulturell biblioteksverksamhet.

Berger, Ågot (2001). *Frirum til integration. En undersøgelse af de etniske minoriteters brug af bibliotekerne*, Statsbiblioteket, Odense Centralbibliotek och Århus Kommunes Biblioteker. Århus: Statsbiblioteket.

Brunnström, Ann-Christine (2006). *Mer nytta än nöje: En undersökning av invandrade göteborgares syn på biblioteksverksamhet*. Göteborg: Kulturförvaltningen Göteborgs stad.

Ett förlorat år: en studie och analys av insatser och resultat under introduktionens första 12 månader (2007). Norrköping: Integrationsverket.

Tillgänglig via:

http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/stencilserie/2007-05_Ettförloratar.pdf [2016-06-20]

Franzén, Elsie C. (2001). *Att bryta upp och byta land*. Stockholm: Natur och kultur.

Integration och indikatorer: några teoretiska och metodologiska utgångspunkter för användandet av indikatorer. (2004). Norrköping: Integrationsverket.

Tillgänglig via:

<http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/Indikatorrapport.pdf> [2016-06-20]

Jönsson-Lanevska, Yelena (2004). *Porten till förståelse: svenska bibliotek och invandrare*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap

Karlsson, Claus (2006). *Folkbibliotek och invandrades första tid i Sverige: en explorativ undersökning*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur. Migrationsverket (2016). Historik

Tillgänglig via: <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html> [2016-06-20]

Reimer, Bo (1997). *Kulturella identiteter i förändring Svenskar, massmedier och Europa inför 2000-talet*:Nordicom Information.

Tillgänglig via: http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/kapitel-pdf/4_023_028.pdf [2016-10-20]

Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 4., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Rojas, Carlos (2015). *Biblioteket hjälper mig att komma in i samhället – En studie av asylsökandes kännedom om, användning av och förväntningar på Stockholmregionens bibliotek*. Stockholm: Miklo.

SFS (2013:801). *Bibliotekslagen*. Kulturdepartementet Bibliotekslag SFS nr: 2013:801.

Tillgänglig via: www.lagrummet.se/rattsinformation/Lagar-och-forordningar. Sök på "Bibliotekslag" i Svensk författningssamling (SFS) i fulltext [2016-06-20]

Skolverket (2015). *Rätt till Sfi*.

Tillgänglig via: <http://www.skolverket.se/skolformer/vuxenutbildning/utbildning-i-svenska-for-invandrare/ratt-till-sfi-1.236681> [2016-06-20]

Statistiska centralbyrån (2014). *Invandring*.

Tillgänglig via: http://www.scb.se/sv/_hitta-statistik/artiklar/invandringen-pa-rekordhog-niva/ [2016-07-20]

Stigendal, Mikael (2008). *Biblioteket i samhället: en gränsöverskridande mötesplats?*. Lund: BTJ

Svensk biblioteks förening (2008). *Framgångsrikt, men förbisett: om bibliotekets betydelse för integration*. Tillgänglig via:

<http://www.biblioteksforeningen.org/material/framgangsrikt-men-forbisett-om-bibliotekens-betydelse-for-integration/> [2016-06-20]

Vårheim, Anders (2014). *Trust and the role of the public library in the integration of refugees: The case of a Northern Norwegian city*, University of Tromsø, Norway

Tillgänglig via:

<http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/5936/article.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [2016-04-20]

Muntliga källor

Intervju med Anna 2013-10-05.

Intervju med Britt 2013-10-08.

Intervju med Hans 2013-10-15.

Intervju med Greta 2013-10-16.

Bilaga 1: Frågor till bibliotekarierna

Berätta lite om ert bibliotek.

Hur arbetar ni med integration av invandrare på biblioteket?

Är det endast vissa personer på biblioteket som arbetar med detta eller är ni alla delaktiga? Anser du att ert bibliotek medverkar till integrationen av invandrare och i så fall på vilket sätt?

Förslag på vad ni kan göra mer för att underlätta deras integrering i samhället. Hur länge har du jobbat som bibliotekarie och hur upplever du din roll i invandrarnas integration av det svenska samhället?

Vill du berätta om er användarundervisning för SFI-elever? Vad är dess syfte? Hur utformas användarundervisningen, vilka faktorer tar ni hänsyn till i samband med utformningen av användarundervisningen?

Anpassas undervisningen till individer eller gäller den hela gruppen?

Hur gör ni för att ta reda på vilken information invandrarna behöver då ni tar fram användarundervisningen?

Hur länge har ni haft användarundervisningen?

Berätta hur användarundervisningen har förändrats/utvecklats under denna tid?

Upplever du att användarundervisningen påverkar elevernas biblioteksvanor? Hur i så fall?

Bilaga 2: Frågor till SFI-elever

Berätta lite om dig själv.

Hur länge har du bott i Sverige?

Hur gör du om du vill få mer information om Sverige? Går du i skolan/jobbar du nu?

Brukar du besöka biblioteket?

Varför besöker du biblioteket? Sker besöken på fritiden eller i samband med jobbet/utbildningen?

Vad tycker du om ditt nuvarande bibliotek?

Tycker du att biblioteket kan och ska underlätta integrationsprocessen?

Vad tycker du att biblioteket kan göra för att underlätta integrationsprocessen?

Känner du till olika service biblioteken erbjuder invandrare?

Vad kan biblioteket göra för att underlätta integrationsprocessen d.v.s. hjälpa invandrare att lära dig det svenska språket och få information om samhället och den svenska kulturen?

Berätta lite om användarundervisningen. Vad har du lärt dej där? Hur kan användarundervisningen bli ännu bättre?

Vilket land kommer du ifrån?

Vad arbetade du med i hemlandet?

Kan du berätta lite om din utbildningsbakgrund? Vilka ingår i ditt sociala nätverk?

Berätta lite om området som du bor i.

